

„Istennek eszközökre van szüksége”

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnöke jólétről és jóllétről, betegségről és irgalomról

Kozma Imre élete különösen gazdag volt fordulatok eseményekben, kivételesen nehéz, sőt néha történelmi jelentőségű próbatételekben. Izgalmas kalandként élt meg mindent – mondja –, és csak ritkán ijedt meg úgy igazán.

Pappá szentelésének ötvenedik évfordulója alkalmából gyalogos zárandókútra indult, és bejárta korábbi szolgálati helyeit. Hogyan támadt ez az ötlete?

– Úton járó lény az ember, de nem magányos vándor, maga az egyház is úton járó közösség. Az utunkon mindannyiunkra fontos találkozások várnak, és hiszek abban, hogy Istenre találunk, amikor találkozunk. Vagy felfedezzük egymásban Istent, vagy valójában nem is találkozunk. Ezt mind szerettem volna kifejezni a zárandoklatommal. Fontosnak ítélttem azt is, hogy a jubileumom alkalmából én keressen fel az embereket, és ne ők jöjjenek el hozzám, hiszen Jézus azt kéri a pásztoroktól, hogy ők menjenek a bárányok után, és ne tőlük várják, hogy eltaláljanak hozzájuk. Kimenni a világba, jelen lenni a világban – ezt egész papi életemben fontos feladatomnak tartottam. Az előző rendszerben a templom falai közé szorították az egyházat, a híveket, míg ma, amikor már senki nem kényszerít erre, mintha mi magunk húzódnánk be a templomainkba, és hajlamosak vagyunk „agyonpasztoralálni” a templomos embereinket, ahelyett, hogy kimennénk a világba. Úgy tűnik számomra, hogy kommunikációs probléma húzódik meg e mögött. Nem igazán találjuk a hangot a világgal, nem rendelkezünk a megfelelő szókinccsel a megszólításához, és félünk kilépni biztos fedezékeink mögül, mert igazán otthonosnak csak a templomban érezzük magunkat. Pedig, ahogy a zárandoklatom is bizonyította, ha vesszük a bátorságot, és újra kilépünk, csodálatos találkozások várnak ránk.

Melyik állomáson milyen emlékek toltak fel Önben?

– Afféle „egyháztörténeti – és egyben politikatörténeti – kalandutazás”, emléktúra volt ez, hiszen mindig egyházpolitikai szempontok játszottak közre abban, hogy mikor hová helyeztek. Dorogra például csaldott emberként kerültem 1964-ben, mert a professzoraim eredetileg Rómába akartak küldeni tanulni, de ezt a rendszert „államérdekekkel ellenkezőnek” tartotta. Mindaz, amivel annak idején Dorogon szembesültem, azt a levelet idézte számomra, amelydt Szalézi Szent Ferenc sorbonne-i diáktársainak írt Kínából: „Amit a Sorbonne-on tanultunk, itt semmit sem jelent.” Dorogon fogadtam meg, hogy a szegényekért fogok élni. Az ott talált állapotokat jól jellemzi, hogy a kétezer fős iskolából csupán egyetlen gyerek volt beíratva hittanra. Szent életű plébánosommal, Mayer Miklóssal nekiláttunk, hogy orvosoljuk, ami orvosolható, és sikerült elnyernünk a helyiek bizalmát. Az volt a „trükköm”, hogy mindig reverendában jártam, és mindenkinek köszöntem, így néhány hónap után megessett, hogy a szokásos napi egy kilométeres utamat két-három óra alatt tettem meg, annyi ember szólított meg. Ma is jó érzés arra a lelki tavaszra visszaemlékezni, amit ott sikerült elindítanunk.

A pesti ferences templomban, ahová a zugligeti káplánságból érkeztem, kritikus helyzetbe kerültem, mivel a templomigazgató a papi békemozga-

lom vezetője volt. Rögtön az első találkozásunkkor kérte, hogy lépjek be a mozgalomba. Ám mivel rám olyan papok hatottak korábban, akik vagy börtönből jöttek, vagy oda készültek, határozottan nemet mondtam. – Nyugodtan jelentse – tettem hozzá –, és a feletteseim bizonyára találnak számomra új helyet, ha ez gondot jelent. – De érdekes módon soha többé nem hozta elő a témát.

Nemsokára megismerhettem a titkosrendőrök „vigyázó” kíséretét, mert ifjú házassokkal foglalkoztam, és a templomi konferenciabezédeimre tömegesen jöttek a fiatalok. Sokszor be is citáltak az Aradi utcai rendőrségre. 1976-ban Lékai érsek úr hívott, és felajánlotta a lehetőséget, hogy menjek Rómába továbbtanulni. De én harminchat évesen már öregnek éreztem magamat ehhez. Jól tettem, hogy nemet mondtam, mert akik kimentek, azok mind komoly árat fizettek: voltak, akik az életükkel... Nem sokkal később közölte a bíboros úr, hogy nem tudja biztosítani számomra a lelkipásztori munkát, nem folytathatom a papi működésemet, keressek civil állást. Nagy küzdelem folyhatott a háttérben, mert a következő alkalommal már arról számolt be az érsek úr, hogy Szügy-Patvarcban mégis van számomra hely. Ezt hallva örömben csak ennyit kérdeztem tőle: „Oltár van?”

Ilyen humorosan fogta fel a dolgot?

– Kis túlzással azt mondhatnám, hogy az egész papi életemet humoros, izgalmas kalandként éltem meg. És persze az is fontos volt, hogy a nehéz helyzetekben erőt mutassak, megőrizzem a derűmet. Végül, újabb bonyodalmak után mégsem száműztek, hanem 1977. január 15-étől Zugligetbe kerültem plébánosnak. Így lettem Budapesten az első plébános, aki nem volt békepap. A zugligeti templom zárdatemplom volt, a plébániai közösség az első lépéseit próbálgatta. A svábokat a háború után kitelepítették, a helyükre pedig a kommunista nőmenekültúra került, úgyhogy finoman szólva nem volt nagy plébániai élet, sőt szinte egy „szellemtemplomban” kezdtem meg a szolgálatomat. Ez volt az az időszak, amikor még jobban megerősödött bennem a meggyőződés, hogy a kereszténység nem egyenlő a templomba járással, és hogy az Isten dicsőítésének mindig össze kell kapcsolódnia az emberek szolgálataival. Értő emberre találtam a tanácselnökben, amikor egyszer felhívtam a figyelmét arra, hogy a kerületben tudok olyan, a hegyoldalban, erdős részekben tartózkodó emberekről, akik úgy élnek, mint a disznó az ólban. Hallgatott rám, és attól fogva a felhatalmazásával élve gyakran hívtam fel

a tanács szociális felelősének figyelmét segélyezendő rászorulókra. A nyolcvanas években már a Kádárrendszer is bevallotta, hogy létezik szegénység, így egyre szabadabban jótékonykodhattunk. 1987-ben például segélyszállítmányt fogadtunk Németországból. Ekkor keresett meg Csilla von Boeselager, és láttunk hozzá a Magyar Máltai Szeretetszolgálat hazai újraalapításához. A szeretetszolgálat elindításának a zugligeti egyházközség lett a háttére.

Miért mond ma leginkább hálát életének eseményei közül?

– Ez nagyon nehéz kérdés, hiszen annyi mindenért kell hálát adnom! Inkább elmesélem egy emlékezetes találkozásomat, amely mélyen megérintett. A Nyikó menti árvíz során, 2004-ben egy öreg székely rönkházát elvitte a víz. „Hol volt az Isten, amikor ez történt?” – szegezte nekem a kérdést. „Ebben a zivatarban nem volt” – válaszoltam neki. „De akkor hol volt, amikor ez megtörténhetett velem?” – kérdezte újra. „Ebben az árvízben biztosan nem volt – mondtam. – De mi itt vagyunk” – tettem hozzá biztatón. Elgondolkodva rám nézett, és azt kérdezte: „Magukban lenne itt az Isten?” Azt válaszoltam: „Talán...”

Melyik volt az elmúlt ötven év legnehezebb helyzete az Ön számára?

– Erre a kérdésre sokkal könnyebb válaszolnom: az Andrija Rašeta tábornokkal folytatott tárgyalásom volt az 1991-ben, amikor négyezer-ötszáz vukovári lakos élete múlt azon, megengedi-e, hogy a segítségünkkel szabadon elvonulhassanak. Amikor a bunkerbe lementünk, átfutott az agyamon, hogy talán föl már nem jövünk. Nagyon kétséges volt az is, hogy képes leszek-e eredményesen tárgyalni, a felelősség tudata óriási súllyal nehezedett rám. De győzött Krisztus. Amikor jeleztem a tábornoknak, hogy legyőzhetetlen szövetségese van, kíváncsi lett. Megkérdezte, ki az. Jézus Krisztus, volt a válaszom. Erre egy könnycsepp jelent meg a szemében. Ebből megtudtam, hogy Jézus Krisztus most is győzött. Az a könnycsepp a győzelem üzenete volt: elengedte az embereket.

Ön valahogyan mindig a dolgok sűrűjében volt, visszatekintve történelmi jelentőségűnek tekintett események cselekvő részeseként állt helyt.

– Istennek eszközökre van szüksége. Én mindig csak azt tettem, amit más nem tett. Így volt a Nyikó menti árvíznél is: a katolikusok csak katolikusokat, a reformátusok csak reformátusokat akartak menteni, így nekünk, a Magyar Máltai Szeretetszol-

gálatnak végül az unitáriusok maradtak. Isten olyanokkal tud dolgozni, akik nem a maguk elképzeléseit akarják megvalósítani, és a nagystílúséget szereti. Mi ehelyett általában féltjük magunkat, és biztonságot akarunk. Mombasában mondta nekem egy férfi: „Ma már ettem, a mai nap már megvan. Remélem, holnap is eszem.” Egy buddhistától pedig ezt hallottam: „Ha az embernek van mit ennie, van ruhája, és van fedél a feje felett, akkor mindent megkapott, amit a föld adhat, mert az ember igazi lehetősége a másik emberben van.”

„A rendünk küldetését meghatározó »hospitalitas« szellemében kötelességünk korunk kihívásaival szembesülni, és a segítségére szorulókat szolgálatunk központjába állítani. A hospitalitas a vendégszeretet szóval fordítható magyarra. Gazdag tartalma a segítséget kereső emberekhez való fenntartások és feltétel nélküli odafordulást jelenti” – mondta a betegápoló irgalmasrend küldetéséről. Melyek korunknak az Ön által említett legfontosabb kihívásai, amelyeknek meg kell tudniuk felelni?

– Az orvoslás, a betegellátás terén manapság egyre inkább a szakmai részletekre és a műszerezettségre helyezik a hangsúlyt, és elfeledkeznek arról, hogy biztonságot csak az egyik ember adhat a másiknak. Olvastam egy statisztikát, amely szerint a szakmának, a jó műszereknek negyven, az emberi tényezőnek hatvanszázaléknyi szerepe lehet a gyógyulásban. Nemrég a kórházunk, a Budai Irgalmasrendi Kórház alagsorában egy apának és a lányának segitettem abban, hogy kitaláljanak a „labirintusból”. Ütközben beszélgettünk. Az úr egyszer csak váratlanul megszólalt: „Maga ismerős nekem! Honnan ismerhetem?” „Én vagyok

”
Vagy felfedezzük egymásban Istent, vagy valójában nem is találkozunk.

ennek a kórháznak a gazdája – válaszoltam. – Sajnos az épületünk leginkább egy vedlő pulikutyára hasonlít. De hát lerombolva kaptuk vissza.” „Maga ezzel ne törődjön!” – javasolta az úr. – Az előző helyen, egy magánintézményben napi tizenötezer forintot fizettem édesanyám ellátásáért, mégsem javult az állapota. Azt tanácsolták, hogy vigyem az irgalmasokhoz. Négy napja van itt egy ótágyas szobában, de már félig meggyógyult. Azt mondta: bejött egy nővér a szobába, és a szoba megtelt lélekkel.” Korunk kihívása a betegek lelki folyamatainak kísérése, mert a legnagyobb mélységeket a beteg emberek élik meg.

Múlt decemberben Veszprémben megfigyeltem, mennyire gyakorlatiasan, a technikai részletekre is kitérve tájékoztatta, vezette körbe az újságírókat az Önök által felügyelt házban. Elgondolkodtam azon, hogy a szeretetszolgálat elnökeként mennyi mindenne kell figyelnie, és tud is figyelni. Pedig kétségtelen, hogy – mint gyakran halljuk – egy pap nem lehet egyszerre menedzser, mérnök és gazdasági szakértő is. Sok pap joggal érzi úgy, hogy rengeteg olyan területtel kell foglalkoznia, amely nem tartozik szorosan a hivatásához.

– Szerintem nincsenek külön lelki és egyéb feladatok, csak feladatok vannak. Az más kérdés, hogy papként én mindent lelki szemszögből nézek. De amúgy nem válogathatok: mindig azon kell lennem, hogy megoldást találjak a felmerülő problémákra. Zugligeten egyszer például senki sem vállalta a márványoltár szétzedését, mert félték a feladattal járó felelősségtől. Hát, ha senki sem vállalja, mondtuk, majd mi megcsináljuk. Egy jó tanácsra hallgatva citerahúrral vágtuk el a vasszögeket, amelyek az összeillesztett köveket egybetartották, majd az új helyén fel is építettük az oltárt.

„A máltai szeretetszolgálat nem egyetlen, üdvöztető hitt módszert próbál alkalmazni mindenütt, hanem akárhová megy, ott az adott helyzethez és az ott élő emberekhez alkalmazkodik, kooperációra törekszik” – mondta Súlyom László annak indoklásaként, miért támogatja Önöket szívesen. Hogyan alakult-fejlődött a szeretetszolgálatnak ez a szemlélete?

– Az előbb már beszéltem a találkozások fontosságáról. Arra van szükség, hogy igazán találkozni akarjunk a másik emberrel, megértjük az igényeit, és ne íróasztalnál ülve kitalált megoldásokat próbáljunk ráerőltetni. Minden helyzet más, és különbözőek az igények is. Türelem és alaposág kell ahhoz, hogy rájö-hessünk, hol mit kell tennünk, mitől remélhetünk sikert. Ez a szemlélet átjárja a szeretetszolgálatot, és az én élettapasztalataimmal is összhangban van. Nem véletlen, hogy a Szuverén Máltai Lovagrend megalapításának kilencszázadik évfordulóján a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot a leghatékonyabb, legtalálékonyabb és legsokoldalúbb segítő szervezetnek nevezték a lovagrend intézményei közül szerte a világon, és ennek köszönhetően az egész világról összeriegllett hétézer lovag nevében én köszönhettem a szentatyát a római Szent Péter-bazilikában.

Mit gondol, miért van ma a szegénység és a hajléktalanság ügyében annyi vita nálunk, és mi segíthetne abban, hogy a többség irgalmas legyen az elesettek iránt?

– Talán túl kegyesnek és klerikálisnak fog hatni, amit mondok, de komolyan gondolom: nem az anyagi javakban való bővelkedéstől függ az ember boldogsága. Azt hiszem, én gyermekként szegényebb voltam azok többségénél, akiket ma segélyezünk. Hajléktalannak lenni sem első-sorban anyagi ínséget jelent, hanem azt: „Kiszorultam, egyedül vagyok, nincs emberem.” Mit jelent szegénynek lenni? Gondolkodjunk el ezen! Jézus szegénnyé lett értünk, és ezzel arra szólított fel bennünket, hogy mi is legyünk szegények. Más jelent a jótét és a jóllét. Ma az a jellemző, hogy rengetegen áhítoznak olyan javakra, amelyekre valójában nincs is szükségük, és azt hiszik, hogy a boldogságuk függ ezek birtoklásától. Úgy gondolom, az a legfontosabb, hogy megtanítsuk az embereket a szegénységre, ami nem ellentétes a jólléttal, és azt jelenti, hogy napról napra bevetjük magunkat, előteremtjük, amire szükségünk van. Más ez, és más a nyomor, a kitalátalanság, amikor még az is bizonytalan, lesz-e mit enni holnap. A mi feladatunk a nyomor felszámolása, vagyis az, hogy a legelesettebbek soha ne érezzék magukat sorsukra hagyva.

Kiss Péter
Fotó: Kissimon István